

ערך מתוך אנציקלופדיית המקדש

מכון המקדש

© כל הזכויות שמורות – אין להעתיק או להפיץ ללא רשות בכתב

חנוכת המשכן:

בחן את ידיעותיך – שאלות:

- א. כמה זמן נמשכה ההכנה לחנוכת המשכן?
- ב. מי חנך ולימד את הכהנים כיצד לעבוד במשכן?
- ג. מתי היתה ברכת הכהנים הראשונה בהסטוריה?
- ד. מה למדו מחנוכת המשכן לדורות?
- ה. בזכות מה זכה יהודה להיות הראשון שמקריב את קרבנותיו בחנוכת המשכן?

חנוכת המשכן: מעמד בו חנכו משה ואהרן את המשכן והמזבח לעיני כל ישראל.

לחנוכת המשכן קדמה הכנה שנמשכה שבעה ימים, כמובא בדברי חז"ל: "בעשרים ושלושה באדר קרבו [קרבנות] מילואים... באחד בניסן שלמו [ימי] מילואים [ככתוב]: 'כי שבעת ימים ימלא את ידכם'[1]. כל שבעת ימי המילואים היה משה מעמיד את המשכן כל בוקר ובוקר, מקריב קרבנותיו עליו [על המזבח] ומפרקו. בשמיני העמידו ולא פירקו"[2], נמצא, שבראש חדש ניסן נחנך המשכן[3]. במעמד חנוכת המשכן שרתה שכינה בתוכו לעיני כל ישראל, ואמרו חכמים: "שהיתה שמחה לפניו במרום כיום שנבראו בו שמים וארץ"[4].

שבעת ימי המילואים – הכנה לחנוכת המשכן: לקראת חנוכת המשכן נצטוו משה ואהרן, להכין ולהכשיר את הכהנים ואת המשכן ואת כליו במשך שבעה ימים, ככתוב: "ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מילואים"[5]. ומבואר בדברי חז"ל, שבימים אלה, משה, הוא שלימד את אהרן ובניו את סדר העבודה במשכן, ואמרו: "משה הוא היה שוחט, הוא היה זורק, הוא היה מזה, הוא היה מחטא הוא היה יוצק... אמר לו הקב"ה למשה: אתה תשמשני עד שילמוד אהרן. היה משה שוחט - ואהרן רואה אותו, זורק - ואהרן רואה אותו..."[6]. עוד אמרו חז"ל, שכל יום משבעה ימים אלה, משח משה רבינו את אהרן ובניו ואת כל כלי המשכן בשמן המשחה, שהיתה בו כמות קטנה, והספיק השמן, וכלשון חז"ל: "שמן המשחה שעשה משה במדבר מעשה ניסים נעשו בו מתחילה ועד סוף... וממנו נמשחו המשכן וכל כליו, השלחן וכל כליו, המנורה וכל כליה, וממנו נמשחו אהרן כהן גדול ובניו כל שבעת ימי המילואים"[7]. מימי המילואים הללו למדו חז"ל, שהכהן הגדול פורש מביתו למקדש שבעה ימים קודם יום הכיפורים, כמו כן באשר לכהן המכין את אפר הפרה האדומה[8].

סדר חנוכת המשכן הביא לירידת אש משמים: חכמינו ז"ל מפרטים את סדר הדברים ביום חנוכת המשכן[9], ככתוב: "ויהי ביום השמיני"[10] - הוא יום שמיני לקדושת אהרן ובניו".

א. ההכנות מצד משה וישראל: "כל מעשה שבעת ימי המילואים היה משה משמש [בחלוק לבן][11], ולא שרתה שכינה על ידו, עד שבא אהרן ושימש בבגדי כהונה גדולה - ושרתה שכינה על ידיו". "אמרו ישראל לפני משה: וכי היאך מקלסת מדינה את המלך ואינה רואה פני המלך? אמר להם: על מנת כן! - כי היום ה' נראה אליכם!"[12]... כיון שכילו ישראל את מלאכת המשכן בא משה וברכם, שנאמר: 'וירא משה את כל המלאכה ויברך אותם משה'[13].

ב. אהרן נושא את כפיו: "וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים" - משנפנה מקרבנותיו ירד לו מן המזבח בשמחה[14]. 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם', וברך את העם ברכת כהנים: 'ברכה ה' וישמרך'[15]. - כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה עומד אהרן ומצטער; אמר: יודע אני שכעס עלי המקום - בשבילי לא ירדה שכינה לישראל! כך עשה לי משה אחי, שנכנסתי ונתביישתי ולא ירדה שכינה לישראל?!"

מעמד חנוכת המשכן וירידת אש משמים

מעמד חנוכת המשכן בו ירדה אש משמים נראה בציור. במרכז נראה אהרן הנושא את כפיו ומברך את ישראל, ומשירדה האש לראש המזבח, מיד נפלו ישראל על פניהם כשהם כורעים ומשתחוים ומודים בשירה ורינה, על שזכו לכך, שהקדוש ברוך הוא קיבל את מנחתם, והשרה את שכינתו על הכלים והיריעות שהם מלאכת בשר ודם.

ג. משה ואהרן נושאים תחינה במשכן: חז"ל והפרשנים מסבירים את הפסוק: "ויבא משה ואהרן אל אהל מועד, ויצאו ויברכו את העם, וירא כבוד ה' אל כל העם"[16], עניינה של כניסה זו - עבודה, תפילה וברכה: "מיד נכנס משה עמו [ולמד אותו את מעשה הקטורת][17]. וביקשו רחמים, וירדה שכינה לישראל. [כיצד]? 'ויצאו ויברכו את העם' - אמרו: 'ויהי נועם ה' אלהינו עלינו', יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם! לפי שכל שבעת ימי המילואים, שהעמידו משה למשכן, ושימש בו, ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה: משה רבינו! כל הטורח שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו, ונדע שנתכפר לנו עוון העגל! לכך אמר להם... אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם, ותדעו שהמקום בחר בו"[18].

ד. השראת השכינה: סידרת מעשים רצופה של בניית המשכן והכלים, ומעמד חנוכת המשכן, הביאו לגילוי שכינה בישראל בירידת אש משמים, ככתוב: "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים, וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם" [19]. ומבואר בדברי חז"ל: "כיון שראו אש חדשה שירדה משמי מרום, וליחכה על המזבח את העולה ואת החלבים, פתחו

פיהם ואמרו שירה, ועל אותה שעה הוא אומר: 'רננו צדיקים בה' לישרים נאוו תהלה". חז"ל מסבירים את ערך ההתכנסות של כל עם ישראל למעמד חנוכת המשכן, שהביא להשראת שכינה - "מלמד שאין השכינה שורה אלא בהקהל, וכן הוא אומר: 'וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם" [20].

ביום חנוכת המשכן הובאו קרבנות לרוב: ביום חנוכת המשכן הקריבו ישראל קרבנות חובה וקרבנות נדבה. בתחילת היום הקריבו את עולת התמיד* [21], ולאחר מכן, הקריבו את הקרבנות המיוחדים ליום חנוכת המשכן: קרבנות אהרון ובניו, וקרבנות העם. תחילה הקריב אהרן את קרבנותיו [22]: עגל* בן בקר לחטאת [23], ואיל* לעולה [24]. לאחר מכן הביאו את קרבנות העם: שעיר* עיזים לחטאת [25], עגל וכבש* לעולה, ושור* ואיל לשלמים [26]. לבסוף הביאו את קרבנות הנשיאים, שהם קרבנות נדבה, קרבנות אלו כללו בהמות לרוב, וכן קטורת ומנחה.

פירוק המשכן והרכבתו בשבעת ימי המילואים

בציור נראים הלויים עוסקים בפירוק המשכן והרכבתו, ובמתיחת היריעות והמיתרים, כדי להיות בקיאים וזריזים במלאכתם. כן נראים הכהנים כשהם מביאים את הארון העטוף תכלת לבית קדשי הקדשים.

קרבנות הנשיאים: בראש חודש ניסן, הביאו הנשיאים את קרבנותיהם כחלק מחנוכת המשכן [27].

וזה קרבנם: קערת כסף אחת, מזרק אחד כסף, כף אחת זהב, פר אחד לעולה, איל אחד לעולה, כבש אחד לעולה, שעיר עיזים לחטאת, שני בני בקר לשלמים, חמשה אילים וחמשה עתודים וחמשה כבשים. חנוכת המשכן נמשכה שנים עשר יום, וכל יום הקריב נשיא משבט אחר במשך שנים עשר יום [28]. קרבנות אלו הקריב נשיא השבט כנדבה משלו [29], וקרבת הנשיא הוקרב כולו באותו יום, המזרק והקערה הכילו סולת ושמן למנחה, ואילו כף הזהב הכילה בתוכה קטורת, והכל הוקרב על המזבח החיצון, ומובא בדברי חז"ל ש"הוראת שעה היתה" [30]. לדעת הפרשנים הראשונים, חשבו הנשיאים – "להקריב הכל בו ביום... והשם ציוה: 'נשיא אחד ליום

יקריבו את קרבנם לפני המזבח" [31]. מכאן למדו הראשונים, שכך היא המצוה לדורות, להביא קרבנות ביום חנוכת המקדש. באשר לנדבת הנשיאים היתה זו הוראת שעה להקריב קרבנות כמתואר בתורה וכפי שעלה על דעת הנשיאים, ואילו לדורות אין מצוה בשיעור זה דווקא, אלא הרשות נתונה לחנוך את המקדש כפי רצון הדור שנבנה המקדש בימיו [32].

חנוכת המשכן – בטומאה: חנוכת המשכן נעשתה בטומאה, כמובא בדברי חז"ל בתלמוד, שפרשת עשיית אפר פרה אדומה נאמרה לישראל רק לאחר חנוכת המשכן: "שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן, אלו הן: פרשת כהנים, ופרשת לויים, ופרשת טמאים... ופרשת פרה אדומה" [33], הוזה אומר, שביום חנוכת המשכן טרם היה בידם אפר פרה אדומה, ומשה וישראל חנכו את המשכן בטומאה, נמצא, שאהרן הכהן ובניו שימשו במשכן בטומאה.

מן המדרש

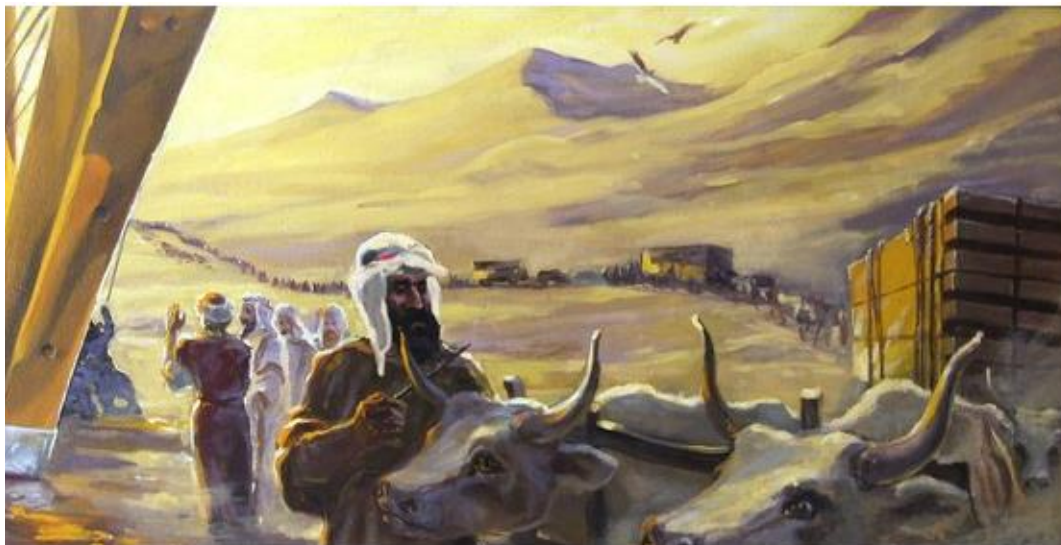
יום חנוכת המשכן נטל עשר עטרות

"מתחלת ברייתו של עולם נתאוה הקב"ה לעשות – דירה - ושותפות בתחתונים... עשר עטרות נטל אותו היום: ראשון למעשה בראשית, ראשון למלכים, ראשון לנשיאים, ראשון לכהונה, ראשון לשכינה, שנאמר (שמות כה, ח): 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'. ראשון לברכה, ראשון לעבודה, ראשון לאיסור הבמה, ראשון לשחיטה בצפון, ראשון לירידת האש, שנאמר (ויקרא י): 'ותצא אש מלפני ה'. ראשון לאכילת קדשים, ראשון לראשי חדשים" (בראשית רבה פרשה ג; וספרא שמיני פרשה א).

מן המדרש

מדוע זכה שבט יהודה להקריב ראשון

לשבט יהודה זכויות מיוחדות - וכן לנחשון - ומשום כך זכו להקריב ביום הראשון. "אמר לו הקב"ה [ליהודה]: אתה השפלת עצמך... בשביל אחיך הקטן שבקטן ממך [ואמרת]: 'ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני' (בראשית מד, לג) חייך! שיוקם המשכן, ויבואו השבטים להקריב קרבנות - אין אדם מקריב ראשון לפניך! הריני חולק לך כבוד ואתה מקריב ראשון". (פסיקתא רבתי במדבר פיסקא ז). "נחשון בן עמינדב למטה יהודה... אמר רבי שמעון בן יוחאי: אמר הקב"ה למשה: מי שקידש את שמי בים הוא יקריב תחילה". במדבר רבה יג, ז.

הנשיאים מביאים את הקרבנות לעולה וכן עגלות לנשיאת המשכן

בציור נראים הנשיאים, כשהם מביאים את קרבנם לחנוכת המזבח, עגלות לנשיאת קרשי המשכן, וכן פרים לקרבן.

מן המדרש

בחנוכת המשכן - החזיק המועט את המרובה

"ואת כל העדה הקהל פתח אהל מועד" - אמר רבי אלעזר: כל ישראל ששים רבוא, ואתה אומר: 'אל פתח אהל מועד'? אלא זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה". אמר רבי יוסי בן חלפתא: 'אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים' (שמות כז) וכל ישראל עומדים שם [בעת חנוכת המשכן]? אתמהא! אלא מכאן שהחזיק מועט את המרובה" (בראשית רבה פרשה ה. ויקרא רבה פרשה י').

מן המדרש

קרבת הנשיאים הובאו גם ביום שבת

"אפרים מעוז ראשי", מדבר בנשיא אפרים שהקריב קרבנו לחנוכת המזבח ביום השבת, שנאמר: 'ביום השביעי נשיא לבני אפרים...'. מנין שיום השבת היה? - לפי שכבר אמרנו, אותו יום שהתחילו הנשיאים [להקריב] יום ראשון היה, מכאן אתה למד שיום שביעי להקרבה שבת היה. שלא תאמר: היאך חילל את השבת, והלא אין קרבן יחיד דוחה את השבת וזה הקריב בשבת? אמר הקב"ה: לא על פיו עשה! שאני אמרתי למשה: 'נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריב את קרבנו לחנוכת המזבח' - בלא הפסק יקריבו זה אחר זה...". (במדבר רבה נשא יד).

מקורות:

- [1] ויקרא ח, לג.
- [2] ספרא צו - מכילתא דמילואים פרשה א.
- [3] עיין בראב"ע ויקרא ט, א. שיש אומרים שהוא ח' ניסן.
- [4] ספרא שמיני פרשה א.
- [5] ויקרא ח, לג.
- [6] ספרא צו - מכילתא דמילואים פרשה א.
- [7] ירושלמי שקלים ו.
- [8] יומא ב, א; ירושלמי יומא א, א.
- [9] ספרא שמיני פרשה א.
- [10] ויקרא ט, א.
- [11] עבודה זרה לד, א. תענית יא, ב. ירושלמי ומא א, א.
- [12] ויקרא ט, ד.
- [13] שמות לט, מג.
- [14] ויקרא ט, כב. שם נאמר: 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם' ולאחר מכן 'ויירד מעשות' ועיין בתורת כהנים שכתב, שמקרא מסורס הוא, שקודם ירד מהמזבח ואחר כך בירך את העם.
- [15] במדבר ו, כד-כו. ירושלמי תענית ד, א.
- [16] ויקרא ט, כג.
- [17] ירושלמי יומא א, א.
- [18] רש"י ויקרא ט, כג.

- [19] ויקרא ט, כד.
- [20] סדר עולם רבה פרק טו.
- [21] שבת פז, ב. רש"י ד"ה 'ראשון לעבודה'.
- [22] עיין יומא ג, א. מחלוקת ר' יאשיה ור' יונתן האם קרבנותיו של הכהן מכספי הכהן שכן נאמר: 'קח לך' או מכספי ציבור, ומכל מקום לכו"ע קרבנות העם משל ציבור.
- [23] בתנחומא ישן סימן ו מובא, הטעם מדוע נצטוו להביא עגל, שכן על ידי העגל 'נתפקקה הכהונה' ויצא ערעור על אהרן הכהן, ועל ידי העגל היא מתבססת.
- [24] ויקרא ט, ב.
- [25] למרות שהלכה היא שחטאת חיצונית* שמקריבים על מזבח החיצון* אינה נשרפת מחוץ למחנה, חטאות אלו היה להן דין מיוחד, ונשרפו שריפת עור ושריפת בשר מחוץ למחנה.
- [26] ויקרא ט, ד.
- [27] במדבר ז, כד. 'זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו' ובשבת פז, ב. נאמר שהכוונה לא' ניסן היא חנוכת המזבח.
- [28] במדבר ז, א-פד.
- [29] רש"י במדבר ז, יב; על פי הספרי.
- [30] רש"י במדבר ז, יב, על פי מנחות נ, ב.
- [31] רמב"ן במדבר ז, י.
- [32] רמב"ן בהשגותיו לספר המצוות שורש ג.
- [33] גיטין ס, א.